Вступ до
ПОСЛАННЯ АПОСТОЛА ПАВЛА ДО РИМЛЯН

Церква Христова в Римі складалася переважно з язичників (1:13; 11:13; 15:15–16). Павло давно хотів особисто відвідати церкву в цьому місті (1:11), але обставини заважали йому це зробити (1:13; 15:22). Послання до римлян стало сильною доктринальною промовою для язичницької церкви від «апостола язичників». Воно є головним, систематичним і вичерпним викладенням основ християнської віри в Новому Заповіті.

Зміст

1:1–15	Вітання та особисті зауваження
1:16–17	Тематичне твердження
1:18 – 3:20	Нагальна **потреба** в євангелії/спасінні/праведності Без євангелія язичники загинуть (1:18–32); без євангелія євреї загинуть (2:1 – 3:8); весь світ погибає (3:9–20)
3:21 – 5:21	Євангеліє задовольняє цю потребу (і перевершує юдаїзм)
6:1 – 8:39	Співвідношення євангелія та закону
9:1 – 11:36	Співвідношення євангелія та історії юдаїзму
12:1 – 15:13	**Застосування** євангелія до повсякденного християнського життя
15:14 – 16:27	Заключні зауваження, вітання та настанови

Головна тема

Головну тезу Послання Павло чітко формулює в 1:16–17: євангеліє є призначеним Богом способом для спасіння людей від гріха. Цього спасіння можна досягти не через юдаїзм і дотримання закону Мойсея або внаслідок гідних людських зусиль, але через слухняну віру. Віра, яка висвітлена у Посланні до римлян, є довірою, яка підкоряється (1:5; 16:26) умовам спасіння, доступних через Христа. Конкретна мета євангелія – спонукати людей стати християнами і жити християнським життям. Послання до римлян чітко показує, що Бог у Своїй дивовижній мудрості здійснив план спасіння людства, викладений в євангелії (11:33–36). З огляду на величність цієї реальності та як її прямий наслідок, Бог закликає нас поводитися відповідно у своєму християнському житті (12:1 і далі). Євангелія цілком достатньо, щоби вирішити проблему гріха, але, отримавши прощення, ми повинні зберігати вірність Богові.

Спеціальні розділи

ПОКІРНА ВІРА В ПОСЛАННІ ДО РИМЛЯН 2
ПРИКЛИКАТИ ГОСПОДНЄ ІМ'Я 12
ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО В ЦЕРКВІ 16
ХТО ТАКІ «ЦЕРКВИ ХРИСТОВІ»? 21
КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ 24

ПОСЛАННЯ АПОСТОЛА ПАВЛА ДО РИМЛЯН

1:16 aNU-текст опускає *Христа.*

1:17 aАввакума 2:4

[1:5] *Дивіться Спеціальний розділ нижче.*

ПОКІРНА ВІРА В ПОСЛАННІ ДО РИМЛЯН

Доктрина виправдання вірою була предметом нескінченних дискусій і розбіжностей у християнському світі вже понад 500 років. Багато хто неправильно зрозумів Послання до римлян, давши неправильне визначення слову *nicmic*, яке лежить в основі понять «віра» та «вірити». Основним формуючим впливом на тлумачення Послання до римлян під час протестантської Реформації був католицький наголос на ділах, які людина повинна була зробити для свого спасіння[1]. Таким чином, протестантські деномінації сприймають Послання до римлян як проведення контрасту між «ділами» (тобто, будь-якими людськими зусиллями) та «вірою» (визначеною як розумове прийняття Ісуса без виконання будь-яких дій). Таке розуміння настільки міцно вкорінене в протестантському світі, що ставити його під сумнів вважається єресю.

Послання до римлян і **дійсно** протиставляє панівне серед євреїв уявлення про те, що вони можуть спастися лише завдяки своєму тілесному зв'язку з Авраамом і дотриманню закону Мойсея (який був даний виключно їм) необхідності виявляти послух Христу та євангелію. В Посланні наголошується на спасінні по **вірі**, а не за **тілом**. Вжите в ньому поняття «діла» не включає в себе дії, виконання яких вимагає від людей Бог (наприклад, усне визнання віри та водне хрещення). Усне визнання і водне хрещення не є «ділами», згідно значення цього терміну в Посланні до римлян. Навпаки, контекст Послання вказує на те, що «діла» слід розуміти як ті дії, які за твердженням євреїв дозволили б їм догодити Богові без необхідності ставати християнами. Ці обставини стосувалися переваг, які вони отримали завдяки своїй етнічній приналежності – їхньому давньому зв'язку з Авраамом.

Крім того, суть «віри» у Посланні до римлян (і в усій Біблії) полягає в **довірі**, яка супроводжується дотриманням Божих заповідей, що Яків описує як живу, а не мертву віру (Якова 2:17, 26). Людські дії, яких Бог вимагає перед тим, як дати фізичні чи духовні дари, Він не розглядає як заслуги, якими людина заробляє або заслуговує дар, який Він дає. Навпаки, вони дані Богом як **умови** отримання дару.

Спасіння є «безумовним» лише в тому сенсі, що Бог запровадив засоби, за допомогою яких люди можуть отримати прощення без будь-якої участі з їхнього боку. Фактично, Бог вирішив забезпечити засоби спокутування людських гріхів ще до того, як створив перших людей. Ісус мав прийти (і прийшов) у світ, щоб принести Себе як викуп/примирення за гріх, **а люди нічого не зробили для цього** (Римлян 3:25). Це було **вічним** наміром Божим (Ефесян 3:11). Дійсно, Ісус є «Агнцем, заколеним від заснування світу» (Об'явлення 13:8). Жодна людина не може вчинити жодних юридично визнаних дій, за допомогою яких вона могла б спасти себе або дати викуп за свої гріхи. З іншого боку, спасіння є «умовним» у тому сенсі, що Бог вимагає вияву людської волі для отримання цього спасіння. У цьому процесі мають бути задіяні як розум, так і тіло. Віра сама по собі є такою дією – «ділом», яке людина повинна виконати, щоб догодити Богові (Івана 6:29). У цьому сенсі Новий Заповіт рішуче проголошує, що ви можете – і **повинні** – спасти себе (Дивіться Дії 2:40; Филип'ян 2:12).

Саме таке визначення віри Святий Дух встановив як на початку, так і в кінці Послання до римлян. Він надихнув Павла використати в 1:5 і 16:26 грецьку фразу *хупакоейн пістеос* – «слухняна віра» або слухняність, яку виявляє або виражає віра. У своїй поважній праці з грецької граматики вчений А.Т. Робертсон наполягає, що цю фразу слід розуміти як «суб'єктивний родовий відмінок»[2] – «послух, який випливає з віри»[3], – а не як «об'єктивний родовий відмінок», що означає «послух вірі». Ця фраза характеризує значення віри у Посланні до римлян.

З цією трактовкою погоджуються деякі авторитетні грецькі лінгвісти. В нещодавно переглянутому останньому виданні грецького лексикону Фредерік Данкер зауважує об'єктивний родовий відмінок фрази та зазначає: «Але, можливо, краще передати її загальніше з точки зору (сприяння) послуху, який походить від віри»[4]. У статті в *The Expository Times*, Джефрі Х. Парк-Тейлор з Wycliffe College спеціально прокоментував грецьку фразу, вжиту в Римлян 1:5 і 16:26:

> Звичайно, в обох випадках мається на увазі «послух, що походить від віри», де слово *пістеос* є родовим відмінком джерела або матеріалу… Якби передбачалася конкретна «віра» (тобто сукупність сформульованої доктрини), безсумнівно, був би використаний означений артикль… Наголос робиться на послуху Богові, який є наслідком віри в Христа… Для християн з язичників Христос був не лише прикладом досконалого послуху, який випливає з досконалої віри, але й джерелом сили, за допомогою якої послух Богові можна було реалізувати в їхньому житті[5].

У своєму Короткому синтаксисі грецької мови Нового Заповіту Х.П.В. Нанн зазначає «родовий відмінок джерела або матеріалу» і наводить як приклад «праведність, що (випливає) з віри»[6] – вислів, паралельний «послуху віри». Шанований коментатор Дж. Б. Лайтфут тлумачить цю фразу як «послух, який випливає з віри»[7]. У своїй «Етимології слів у Новому Заповіті» Марвін Вінсент пише: «Послух віри – це послух, який характеризує віру та походить від неї»[8].

У той час як знавці грецької граматики практично одностайні в цьому питанні, перекладачі мали складнощі з цією фразою і тому надавали неоднозначні її трактовки. Наприклад, в Біблії короля Якова (KJV) в Римлян 1:5 вжито фразу «для послуху (підкоренню) вірі між усіма народами», а в Римлян 16:26 – «стала відома в усіх народах для послуху віри», що є досить непослідовним. В Новому перекладі Біблії короля Якова (NKJV) вжито фразу «на послух вірі» в обох випадках. В Американському стандартному перекладі Біблії (ASV) вжито фразу «до послуху віри» в обох віршах. В Новому американському стандартному перекладі Біблії (NASB) вжито «привести до послуху віри» в обох випадках (як і в Англійській стандартній версії (ESV)). В Переглянутій стандартній версії Біблії (RSV) в обох віршах вжито «сприяти послуху віри». У той час як ASV, NASB, ESV і RSV адекватно передають значення оригінальної фрази, в Новій міжнародній версії Біблії (NIV) вона перекладена як «до послуху, що походить від віри» в 1:5 і «щоб усі народи могли повірити й підкоритися Йому» в 16:26. Цей переклад, хоч і є парафразом, але повністю вловлює нюанси оригінальної фрази.

Віра в Посланні до римлян **включає** покору зовнішнім актам, що передують прощенню. Або, як пояснив значення *пістеуо* («я вірю») грецький лексикограф Джозеф Тейєр: «Вживається особливо стосовно віри, якою людина приймає Ісуса, тобто переконання, сповненого радісної довіри тому, що Ісус є Месія – божественно призначений Автором вічного спасіння в Царстві Божому, **поєднаної з послухом Христу**»[9]. На відміну від Павла, сучасні конфесії наполягають на тому, що віра не включає жодних подальших проявів послуху. Святий Дух передбачив можливість такого невиправданого висновку, поставивши «сигнали» на початку (1:5) і в кінці (16:26) цього дивовижного трактату, по суті попереджаючи читачів щодо природи та значення «віри», яку повинні мати люди, як про це йдеться в Посланні.

[1:20] Часто лунає думка, що концепція створення всесвіту не є «науковою», оскільки існування надприродного Творця неможливо перевірити за допомогою сучасних наукових інструментів і процедур. Один видатний атеїст і відвертий опонент концепції творіння висловив саме такі міркування: «Остаточні твердження креаціонізму – що існування нинішнього всесвіту є результатом дії або дій божественного Творця – наука не може перевірити»[10].

Імовірно, оскільки Бога не можна «контролювати» під час експерименту, і оскільки Він є надприродною, нефізичною Істотою, будь-яку інформацію, яка стосується такого Бога, не можна вважати «науковою».

Однак, цікаво відзначити деякі дуже слушні визнання, які роблять атеїстичні автори, коли йдеться про способи, якими вчені збирають дані та формулюють свої теорії. У дискусії про методи збору даних той самий атеїст, який сказав, що Бога неможливо «протестувати», зазначив, що деякі наукові дані збираються через непрямі спостереження:

> У деяких сферах не тільки неможливо безпосередньо контролювати змінні, але й самі явища можуть бути недоступними для прямого спостереження. У таких сферах часто застосовується метод дослідження, відомий як *непрямий експеримент*. Пояснення явищ можна перевірити, навіть якщо самі явища, що вивчаються, надто далекі, занадто малі або надто далеко в минулому, щоб спостерігати їх безпосередньо. Наприклад, нещодавно були виявлені планети-гіганти, які обертаються навколо далеких зірок, хоча ми не можемо спостерігати їх безпосередньо[11].

Цей автор далі припустив, що, оскільки ми знаємо, що великі планети матимуть досить велике гравітаційне тяжіння, і оскільки ми бачимо, як далекі зірки «дрижать», ніби їх тягне гравітація планет, ми можемо знати, що «ці планети-гіганти дійсно існують», і навіть оцінити їхні розміри.

Тож давайте проаналізуємо сказане: 1) в цьому світі є деякі речі, які ми не можемо спостерігати безпосередньо; 2) ми не можемо проводити тести чи експерименти на фактичному об'єкті; 3) ми також не можемо побачити, спробувати, почути, понюхати або торкнутися їх. Але **ми можемо знати, що вони існують**, оскільки можемо бачити їхній вплив на речі.

Це атеїстичне пояснення використання непрямих експериментів майже ідентичне доказам, наведеним у цьому вірші апостолом Павлом щодо існування всемогутнього Творця. Павло просто каже, що люди не можуть безпосередньо спостерігати Творця, і все ж наслідки, які Він спричиняє в цьому всесвіті, який можна спостерігати, настільки безпосередньо пов'язані з Його всемогутніми здібностями, що ті, хто відмовляється визнати Його існування, не мають виправдання.

Чи можемо ми подивитися на цей всесвіт і побачити складний біологічний механізм, який потребує вищого керуючого розуму? Так. Чи можемо ми подивитися на властивості матерії та енергії через призму першого і другого законів термодинаміки і знати, що матерія не може бути вічною і повинна мати «точку відліку»? Абсолютно. Чи можливо знайти в природі незмінно складні системи, які просто не могли еволюціонувати, але були «розроблені» розумом, який набагато перевершує будь-який людський інтелект? Звичайно. Тоді так само як невіруючі змушені визнати, що багато наукових даних походить від непрямих спостережень, раціональний мислитель повинен визнати можливість і легітимність отримання інформації про Творця таким самим способом.

Ми можемо розглядати феномени, які, як ми знаємо, є результатом роботи розуму, наприклад комп'ютери, машини та будинки. Тому ми можемо вивчати характеристики, які свідчать про це, і шукати ті самі характеристики в природі. Роблячи це, ми знаходимо численні докази того, що у всесвіті мав бути задіяний Розум, щоб викликати ті фізичні ефекти, які ми спостерігаємо безпосередньо. Справді, створення є єдиним раціональним науковим поясненням існування матеріального всесвіту. Дивіться також Дії 14:17.

[1:26–27] Серед тих, хто заявляє про свою віру в Біблію як Слово Боже, стало звичайною практикою уникати певних біблійних заповідей. Вони пояснюють це тим, що такі заповіді або накази були призначені для конкретних людей, які жили в ті часи, і не мають ширшого застосування для тих, хто читає текст у сучасному середовищі. Наприклад, у 1992 році одна релігійна група створила комітет для дослідження біблійних уривків, які стосуються гомосексуалізму. Одним із чотирьох принципів, щодо яких комітет зміг дійти консенсусу, було таке твердження: «7 посилань на гомосексуалізм у Біблії відображують давню культуру, а не волю Бога. Їх не можна сприймати як остаточні»[12]. Отже, виходить, що Бог насправді не промовляє до нас сьогодні, а промовляв лише до «тих» людей «тоді».

Ісус мав що сказати про таку ідею. Одного пам'ятного випадку до Нього прийшли садукеї, випробовуючи Його запитаннями про воскресіння. Вони навіть вигадали «безпрограшний» сценарій: якщо жінка мала сім чоловіків у цьому житті, чиєю дружиною вона була б у воскресінні? Ісус, знаючи їхнє нечестя і незнання Святого Письма, пояснив, що «по воскресінні не одружуються і не виходять заміж» (Матвія 22:30). А потім додав: «Щодо воскресіння з мертвих, то хіба ви не читали Слова Божого, яке говорить: Я є Богом Авраама, Богом Ісаака, Богом Якова, – Богом не мертвих, а живих» (Матвія 22:31–32).

Зверніть увагу на те, що Ісус навів садукеям цитату зі Святого Письма, взяту з П'ятикнижжя (Вихід 3:6). Той текст був написаний майже за 1500 років до існування тієї групи садукеїв. У ньому Бог промовляв безпосередньо до Мойсея, культурне середовище якого значно відрізнялося від культурного середовища євреїв першого століття. І все ж, навіть зважаючи на такий тривалий проміжок часу та значні культурні відмінності, Ісус чітко заявив, що Бог звертався до людей першого століття.

Зі слів Ісуса можна винести кілька уроків. По-перше, ми повинні усвідомити, що Бог промовляє до нас сьогодні через Своє натхненне Слово так само, як Він промовляв до садукеїв майже 2000 років тому. По-друге, хоча деякі накази в Святому Письмі дійсно потрібно аналізувати в їхньому культурному середовищі та визнавати поділ між Старим і Новим Заповітами, надзвичайно небезпечно відкидати заповіді та встановлені Богом принципи, які нас стосуються, на основі думки, що вони більше нас не стосуються. Незважаючи на те, що наша культура може сильно віддалитися від багатьох біблійних настанов, вони все одно лишаються незмінними попри постійно мінливі культурні тенденції. Попри культурні зміни, ніколи не буде правильно ігнорувати Божі заповіді щодо гомосексуалізму чи інших гріхів, виходячи з думки про те, що такі заповіді стосувалися виключно когось іншого в якийсь інший час. Як писав псалмоспівець про Бога в давні часи: «Сутність слів Твоїх – істина, вічні справедливі закони правосуддя Твого» (Псалом 118:160, НПУ). Якщо ви хочете почути, як Бог говорить до вас сьогодні, відкрийте свою Біблію.

1:31 aNU-текст опускає *непримиренні*.
2:6 aПсалом 61:13; Приповісті 24:12

[2:6–10] І рай, і пекло є умовними в тому сенсі, що вони залежать від поведінки кожної людини, а не від обрання, яке Бог вчинив у вічності. Як і у всій Біблії, тут наголошується на індивідуальній відповідальності за власне спасіння, зокрема в таких фразах: «його вчинки», «настирливість у добрих ділах», «шукає», «противиться», «віддається неправді», «чинить зло», «робить добро».

[2:15] Усі люди розрізняють між моральними принципами й діють згідно зі своєю системою цінностей, до чого їх спонукає совість. Совість – це створений Богом механізм, який сприяє усвідомленню морального чи етичного аспекту власної поведінки і породжує бажання віддати перевагу правильній поведінці. Совість – це та частина розуму, яка містить уявлення про правильне і неправильне та уможливлює відчуття правильного і неправильного, яке керує думками та діями людини. Совість не дає людині **переліку** того, з чого складається мораль. Ці моральні переконання походять із зовнішніх джерел (від батьків, учителів, друзів, книг тощо). Совість – це просто відчуття «належного», яке спонукає людину діяти згідно з її набутою системою переконань. Хоча люди можуть по-різному визначати мораль, усіх їх об'єднує те, що вони роблять моральні судження та мають внутрішню схильність, яка є мірилом їхньої поведінки. Совість не могла розвинутися від простіших форм; вона мала бути створена Богом як одна з духовних ознак людини. Теорія еволюції просто не може пояснити розвиток такого механізму.

2:17 aУ NU-тексті – *якщо*.
2:24 aІсаї 52:5; Єзекіїла 36:22

[2:28–29] Значна частина християнського світу вважає, що євреї в сучасному світі зберігають свій особливий статус в очах Бога через їхню етнічну спадщину – генетичний зв'язок з Авраамом. Однак Павло лаконічно сформулював Божий погляд на це питання: євреї «за тілом» не мають жодної переваги перед іншими людьми. Єдині «євреї» в очах Бога сьогодні – це ті, хто є **духовними** євреями, тобто християни. Єдиний «Ізраїль» в очах Бога по цей бік хреста – це Церква Христа (Галатів 6:16).

3:4 aПсалом 50:6
3:12 aПсалом 13:1–3; 52:2–4; Екклезіаста 7:20
3:13 aПсалом 5:10
bПсалом 139:4
3:14 aПсалом 9:28
3:17 aІсаї 59:7,8
3:18 aПсалом 35:2
3:22 aNU-текст опускає *і на всіх.*
4:1 aАбо *знайшов*

[4:1] Згідно з доволі поширеним хибним уявленням про спасенний статус Авраама в очах Бога, Авраам був проголошений спасенним не на підставі «діл», а виключно на підставі розумового переконання в існуванні Бога та прийняття Його. Однак Біблія категорично суперечить такому твердження. Бог пояснив Ісаакові, на підставі чого Він прийняв Авраама: «бо Авраам послухав Мого голосу і зберіг Мої веління, Мої заповіді, Мої постанови і Мої закони» (Буття 26:5). Будь-яка доктрина, яка виключає необхідність дій з боку людини як передумову спасіння, є хибною та суперечить Святому Письму. Віра, що спасає, передбачає «кроки», які людина повинна «зробити», щоб догодити Богові (див. вірш 12).

4:3 aБуття 15:6
4:8 aПсалом 31:1, 2

[4:15] Чи бувало, що в промові вчителя чи проповідника ви чули незрозумілі вам слова чи фрази? Ви коли-небудь чули, як хтось говорить про «герменевтику» або «преміленіалізм», а потім при вивченні Біблії з'ясовували, що ці терміни ніде в ній не зустрічаються? Вчителі та проповідники часто припускають більше, ніж слід. Іноді вони вважають, що люди одразу розпізнають «герменевтику» як «науку тлумачення Святого Письма». Або вони використовують такі вигадливі слова, як «есхатологія» (вивчення речей, що стосуються кінця всього), але ніколи не дають їм визначення. Так часто буває і з висловом «патріархальний закон». Його часто згадують, але рідко пояснюють.

Поняття «патріарх» походить від грецького слова *патріархес*, яке насправді складається з двох слів – *патер* (батько) і *архес* (голова або засновник). Патріарх – це «голова батьківського дому, засновник або вождь племені, родини чи клану»[13]. Дивно, але слово патріарх(и) зустрічається в Біблії лише чотири рази, і всі – в Новому Заповіті. Воно застосоване до Давида (Дії 2:29), до синів Якова (двічі в Дії 7:8–9) і до Авраама (Євреїв 7:4). Патріархами часто називають тих, хто жив до часів Мойсея і про чиє життя оповідає Святе Письмо. У своїй проповіді в Єрусалимі в день П'ятидесятниці Петро розширив це поняття, включивши в нього царя Давида (Дії 2:29). Однак сьогодні, коли вчителі та проповідники вживають вислів «патріархальний вік», вони найчастіше мають на увазі період часу, який передував наданню закону Мойсея на горі Синай. [Примітка: для язичників цей «вік» тривав аж до настання християнської ери].

Але як щодо «патріархального закону»? Справа в тому, що ця фраза ніколи не зустрічається в Біблії. Це просто назва закону, під яким жили всі люди від часів Адама до часів Мойсея, а у випадку язичників – від часів Адама до настання християнської ери. Окрім християнства та

юдаїзму, протягом століть існував лише один інший закон, згідно з яким Бог приймав поклоніння; він діяв з тих пір, як в Едемі були дані перші заповіді. І хоча Біблія не дає цьому закону «власної назви», його стали називати «патріархальним».

Закон Мойсея був даний лише ізраїльтянам і тим язичникам, які навернулися в юдаїзм і стали прозелітами (Второзаконня 4:1–8; 5:1–21; Дії 2:10; 13:43; 2 Коринтян 3:1–11). Але язичники також перебували під певним законом, оскільки апостол Павло сказав: «Де немає закону, там немає й переступу». Але щоб язичники були винними в гріху (а ми знаємо, що це так, Римлян 3:10, 23), вони мали порушити якийсь закон. Який це був закон? Це явно не був закон Мойсея, тому що вони ніколи не були під цим законом. Це не був закон Христа, оскільки він набув чинності лише в першому столітті нашої ери. Тоді за яким законом жили язичники (до навернення у християнство перших язичників (Дії 10))? Вони жили за єдиним законом, якому були підвладні, – широко відомому як «патріархальний закон».

Ми знаємо як зі священної, так і зі світської історії, що язичники, які не стали прозелітами (тобто, не прийняли юдаїзм), не могли брати участь у єврейському завіті. Ми також знаємо, що Бог ніколи не прирік би (і не прирік) мільйони людей до життя без надії на спасіння лише тому, що вони не підпорядковувалися закону Мойсея, оскільки тоді Він був би упередженим, а це не так, про що Петро дуже чітко та ясно заявив (Дії 10:34).

4:17 аБуття 17:5

4:18 аБуття 15:5

[4:19] *Дивіться коментарі до Буття 17:17.*

4:22 аБуття 15:6

5:1 аВ іншому давньому варіанті прочитання – *давайте мати мир.*

[5:12] Вина гріха Адама не поширюється на всіх людей, оскільки Павло конкретизував свою точку зору, зазначивши, що всі свідомі люди з часів Адама згрішили і, отже, спричинили поширення смерті через **свої власні гріхи**, а не через гріх Адама.

[5:17–19] Якщо всі **винні** через переступ Адама (як стверджують ті, хто вірить в успадкований гріх), тоді всі **спасенні** через викупну жертву Христа («всі люди», вірш 18). Але доктрина про загальне спасіння така ж хибна, як і доктрина про «обмежене викуплення» та «безумовне обрання».

[6:3–6] Новий Заповіт ніде не навчає, що хрещення є лише «знаком» або «зовнішнім проявом внутрішньої благодаті». Так, Біблія може посилатися на хрещення як на символічний акт; але що він символізує? Згідно цього тексту Послання до римлян, хрещення символізує смерть, поховання та воскресіння Христа. Таким чином, усвідомити й отримати користь від смерті, поховання та воскресіння Ісуса (в контексті яких і була пролита Його кров, яка змиває гріх) людина може у випадку слухняного (з покаянною вірою) підкорення смерті власної «старої людини» або «гріховного тіла» (Римлян 6:6), похованню (зануренню у водну могилу) і воскресінню (повстання з водної могили). Дехто навчає, що людина отримує прощення гріхів до свого хрещення. У такому разі й «оновлене життя» спасенної людини також має розпочинатися до хрещення. Однак Павло зазначає, що «оновлене життя» розпочинається **після** хрещення. Він повторив це і колосянам: «Ви були обрізані… скинувши в Христовому обрізанні тіло плоті» (Колосян 2:11), яке здійснюється в контексті занурення у воду та «воскресіння разом з Ним» (Колосян 2:12). А далі він робить таке важливе зауваження: «Отже, коли ви з Христом воскресли [незаперечне посилання на хрещення], то шукайте горішнього» [3:1 – незаперечне посилання на оновлене життя, яке слідує за хрещенням, а не передує йому].

Євангеліє утворене
1 Коринтян 15:3–4
Ісус Христос
Його смерть, погребіння
і воскресіння
за гріхи людей
смерть
воскресіння
погребіння

Євангеліє відтворене
у хрещенні
(покора євангелію)
У хрещенні
покаянна людина помирає для гріха;
вона похована під водою на
відпущення гріхів;
вона воскресає, щоб ходити в
оновленні життя
воскресає
для нового життя
помирає для
гріха
похована у воді

[7:6] Коли прихильники дотримання суботи наполягають на тому, що Десять заповідей все ще діють (включно з наказом дотримання суботи), вони не зважають на заяву Павла про те, що він «звільнився» від закону. Який закон мав на увазі Павло? Закон, який наказував: «Не пожадай», що було частиною Десяти заповідей. Зауважте далі, що під «оновленням духа» мається на увазі християнство/закон Христа, а під «стародавністю букви» – закон Мойсея. Порівняйте це з твердженням Павла про те, що Бог «дозволив нам стати служителями Нового Завіту – не букви, але Духа, адже буква вбиває, а Дух оживляє» (2 Коринтян 3:6).

7:7 aВихід 20:17; Второзаконня 5:21

[7:9] Згідно з кальвіністським ученням, всі люди успадкували зіпсовану духовну природу через гріх Адама в Едемському саду. Через цю зіпсовану і збочену природу людське серце невиліковно підступне (Єремії 17:9), а природа людини грішна. Цю доктрину зазвичай називають «повна розбещеність». Кальвіністи стверджують, що люди не можуть робити, розуміти або бажати добра. Далі кальвінізм стверджує, що через цю успадковану духовну зіпсованість діти вже народжуються з розбещеною природою і тому «загублені». Спастися вони можуть (згідно з цією доктриною), якщо будуть у числі **обраних** – наперед визначених небагатьох, кого Бог довільно вирішив спасти, а всіх решту – засудити на смерть.

Але в цьому уривку Павло навчає важливої істини щодо невинності дітей. Він показує, що вони не є грішними чи розбещеними від народження. Павло заявляє: «гріх без Закону – мертвий» (вірш 8). Цим він мав на увазі, що до того, як він став підвладним закону, він не був винним у жодному гріху. Павло продовжує: «Я жив колись без закону, а як прийшла заповідь, гріх ожив, а я помер» (вірші 9–10а). Коли Павло «жив колись без закону»? Єдиний час у житті людини, коли вона є духовно **живою** за **відсутності закону**, це дитинство, перш ніж вона стане відповідальною дорослою людиною. Людина не підпорядковується закону Божому, доки не досягне достатньої зрілості, щоб розуміти свою поведінку та нести відповідальність за неї. Павло казав, що коли він був дитиною, він був «живий», тобто в духовній безпеці. Але коли він досяг зрілості і йому довелося рахуватися з оцінкою законом прийнятих ним дорослих рішень, гріх «ожив», а він «помер», тобто став духовно мертвим через гріх. Отже, діти не народжуються з розбещеною природою.

[7:12] Деякі люди розділяють загальне переконання, що дотримання закону не є важливою частиною вірності та догоджання Богові, адже увага до деталей і «тонкощів» закону є проявом «законництва» та «фарисейства». Це є результатом неправильного розуміння певних тверджень із Послання до римлян, які на перший погляд видаються негативними зауваженнями щодо закону. Цей вірш є абсолютним виправленням такого хибного мислення. Увесь даний Богом закон є досконалим і має на меті зробити нас люблячими людьми (див. Римлян 13:8–10).

8:1 aNU-текст опускає закінчення цього вірша.

[8:13] Хоча Павло звертається до християн («братів», вірш 12), він каже, що вони «помруть», якщо вестимуть світський спосіб життя – очевидна відсилка на духовну смерть. Таким чином, він показує, що християнин може «відпасти від благодаті», як він чітко заявляє в іншому посланні (Галатів 5:4).

[8:17] Зверніть увагу, що використання слова «якщо» показує, що спасіння є умовним.

8:26 aNU-текст опускає *за нас*.

[8:29–30] В біблійному розумінні «визначення наперед» означає, що Бог відвічно наперед визначив характеристики та ознаки, необхідні для спасіння, і дозволяє кожному, хто свідомо і добровільно вирішує відповідати цим критеріям, бути частиною заздалегідь визначеної групи людей – Церкви. Припускати, що Бог втручався б у вільне волевиявлення людини, переважаючи над її здатністю приймати рішення – ознакою, якою Він Сам наділив людей, створивши їх за Своїм образом (Буття 1:27), суперечило би сутності та суверенності Бога. Ідея тут полягає у виборі **групи** людей на основі певних умов, а не у попередньому виборі **конкретних** людей. Це можна було б проілюструвати на прикладі такої умови: «Кожен, хто завтра одягне червону сорочку, отримає приз». Наступного дня ті, хто вирішив одягнути червону сорочку, будуть «наперед визначені» отримати приз, а ті, хто вирішив не вдягти червону сорочку, будуть «наперед визначені» не отримати приз. Таким самим чином Бог заздалегідь визначив, що всі ті, хто слухається євангелія, будуть спасенні (2 Солунян 1:7–8). Наперед була визначена **група** людей, а не окремі люди на підставі довільного фаворитизму Бога.

8:36 аПсалом 43:23

[9 – 11] Ці розділи часто неправильно розуміли та використовували для просування ідеї, що через свою фізичну етнічну приналежність єврейський народ продовжує займати унікальне духовне місце в Божому плані. Але Бог ніколи не збирався виявляти євангельське милосердя на основі етнічного статусу. Він виокремив Авраама, щоб через його нащадків привести у світ Христа і благословити весь людський рід. Єврейська нація неправильно витлумачила випадковий **расовий** аспект Божих дій через неї. Щоби привести у світ Христа, Бог мав вибрати людей, через яких це здійсниться. Але Його вибір не мав нічого спільного з їхнім особистим спасінням. Участь Ізраїлю в Божих планах стосувалася лише приведення Христа у світ. Цей божественний план ніколи не передбачав ні національного, ні особистого спасіння. Єврей не мав і не має жодної переваги перед будь-ким іншим у доступі до спасіння від гріха через євангеліє.

9:3 аАбо *родичів*
9:7 аБуття 21:12
9:9 аБуття 18:10, 14
9:12 аБуття 25:23
9:13 аМалахії 1:2, 3

[9:13] Павло тут цитує з Книги пророка Малахії, а не з Книги Буття. Він має на увазі **нащадків** Якова та Ісава, тобто Ізраїль та Едом. Вибравши привести Христа у світ через Якова, Бог таким чином обмежив Себе його нащадками, Ізраїлем, і відкинув нащадків Ісава, Едом. Цей вибір стосувався виключно приходу Христа і не мав нічого спільного з індивідуальним вибором, зробленим людьми цих двох націй. Любити одну людину і не любити іншу суперечило б Божій природі та характеру.

9:15 аВихід 33:19
9:17 аВихід 9:16
9:25 аОсії 2:23
9:26 аОсії 1:10
9:27 аІсаї 10:22, 23
9:28 аУ NU-тексті – *Адже Господь завершить і остаточно вирішить справу на землі*.
9:29 аБукв. євр. – *безлічі*
bІсаї 1:9
9:31 аNU-текст опускає *праведності*.
9:32 аУ NU-тексті – *з діл*.

9:33 aІсаї 8:14; 28:16
10:1 aУ NU-тексті – *за них*.
10:5 aЛевіт 18:5
10:6 aВторозаконня 30:12
10:7 aВторозаконня 30:13
10:8 aВторозаконня 30:14
10:11 aІсаї 28:16
10:13 aЙоіла 3:5

[10:14] Ті, хто наполягає, що людина спасається в той момент, коли повірить, створюють суперечність у Святому Письмі. Зверніть увагу на божественну послідовність процесу спасіння: 1) послано проповідника; 2) проповідується євангеліє; 3) людина чує його; 4) людина вірить; 5) віруючий прикликає Ісуса. Зауважте, що вірити – це не те саме, що прикликати Ісуса; це дві різні та окремі дії, так само як «повірити у своєму серці» та «визнавати своїми устами» є двома різними діями (див. вірші 9–10). Більшість представників християнського світу не можуть розташувати в логічному, біблійному порядку вимоги для отримання спасіння таким чином, щоб вони відповідали їхньому вченню. Тож, щоб підтримувати вчення про те, що людина отримує спасіння, як тільки повірить, їм потрібно або поставити покаяння та визнання віри перед самою вірою, або спробувати поєднати всі три разом. Однак три грецькі поняття, які лежать в основі слів «вірити», «каятися» і «визнавати віру», описують окремі та різні дії, а отже, не можуть відбуватися одночасно. Людина не має мотивації змінити своє ставлення до минулої гріховної поведінки (тобто, «покаятися»), доки не повірить в Ісуса. І людина не визнає віру в Ісуса устами, поки спочатку не повірить в Нього. Але якщо дозволити Біблії говорити самій за себе, стає очевидним, що потрібно спочатку повірити, потім покаятися і визнати свою віру (або визнати свою віру і покаятися), а потім прийняти водне хрещення (Римлян 6:3–6), в момент якого Кров Христа очищає людину від гріхів. Біблія ідеально узгоджується між собою.

10:15 aNU-текст опускає *в благовісників миру*.
bІсаї 52:7; Наума 1:15
10:16 aІсаї 53:1

ПРИКЛИКАТИ ГОСПОДНЄ ІМ'Я

Зважаючи на те, скільки людей у «християнському світі» навчають, що людина може спастися, просто визнавши свою віру в Христа, не дивні заяви скептиків про те, що в цьому питанні Біблія суперечить сама собі. Хоча апостоли Петро і Павло проголосили, що «кожний, хто тільки прикличе Господнє Ім'я, буде спасенний» (Дії 2:21; Римлян 10:13; Йоіла 2:32), скептики швидко нагадують, що Ісус колись сказав: «Не кожний, хто каже Мені: Господи, Господи! – увійде до Царства Небесного, але той, хто виконує волю Мого Отця, Який на небесах» (Матвія 7:21; Луки 6:46). На їхню думку, текст Матвія 7:21 суперечить таким уривкам, як Дії 2:21 і Римлян 10:13. Оскільки в уявленні багатьох із тих, хто називає себе християнами, «прикликати Господнє Ім'я» – це все одно, що сказати: «Господи, спаси мене», це надає ще більше підстав критикам Біблії вважати свої заяви про «суперечливі твердження» в Біблії виправданими. Як деякі так звані послідовники Христа можуть стверджувати, що вони були спасенні, просто «закликавши до Христа», коли Сам Христос проголосив, що просте звернення до Нього не спасе людину?

Для того щоби правильно зрозуміти фразу «прикликати Господнє Ім'я», треба визнати, що ця дія включає в себе більше, ніж просто словесне звернення до Бога. «Прикликання», про яке йдеться в Дії 2:21, Римлян 10:13 і Дії 22:16 (де Павло «прикликав Його Ім'я») – це не одне й те саме, що «закликання» («Господи, Господи»), про яке Ісус говорив у Нагірній проповіді (Матвія 7:21).

По-перше, доречно згадати, що навіть у наш час «прикликати», або звертатися до когось часто означає більше, ніж просто просити про щось. Коли лікаря «прикликають» у лікарню, він не просто заходить у палату до своїх пацієнтів і каже: «Я просто хотів зайти й привітатися та побажати вам усього найкращого». Навпаки, він надає свої послуги – оглядає пацієнтів, вислуховує їхні занепокоєння, дає подальші вказівки щодо їх сподіваного одужання та часто призначає ліки. Усе це може становити відповідь лікаря на «заклик» пацієнта. Також про безрозсудну та вперту людину можна сказати, що вона «прикликає» на себе лихо. Знов-таки, це означатиме щось інше, ніж просто «висловити прохання»[14].

По-друге, ретельно вивчаючи вживання у Святому Письмі вислову «прикликати Бога», можна зробити єдиний розумний висновок, що так само, як подібні фрази іноді мають глибше значення в сучасній мові, у біблійні часи вислів «прикликати Бога» також часто мав глибше значення. Наприклад, коли Павло сказав: «Покликаюся на кесаря!» (Дії 25:11), він ужив те саме слово (*епікалумай*), що перекладається як «покличе» (Дії 2:21), «прикликавши» (Дії 22:16) і «прикличе» (Римлян 10:13). Але Павло не просто сказав: «Я звертаюся до кесаря, щоб він врятував мене». Як зазначив Джеймс Бейлз, «апелюючи до кесаря, Павло заявляв про своє право римського громадянина представити свою справу на розгляд кесаря. Він просив, щоб його справу було передано до його суду і щоб сам кесар вислухав його справу і виніс у ній вирок. Цим він зазначив, що спирається на рішення кесаря. **Для цього Павло мав підкоритися всьому, що було необхідно для передачі його справи кесарю.** Він мав підкоритися римським воїнам, які доставили його до Риму, а також будь-яким формальностям чи процедурам, яких кесар вимагав від тих, хто ставав перед ним на суд. Усе це включало в себе його звернення до кесаря»[15].

«Покликання» Павла «на кесаря» передбачало також і його підкорення йому. Як писав Т. Пірс Браун, «у двох словах, це те, що передбачає "прикликання Господа"» – послух[16]. Це не просто словесне визнання Бога чи словесне прохання до Нього. Ті, кого Павло (до свого навернення до Христа) намагався зв'язати в Дамаску та привести в Єрусалим, – християни, які «прикликали Його Ім'я» – не лише молилися Богу, а служили Йому і через свій послух підкорялися Його владі (Матвія 28:18). Цікаво, що в Софонії 3:9 «прикликання» людиною Імені Господа пов'язане з її «служінням» Йому: «Адже тоді Я поверну на народи чисті уста, **щоб усі прикликали Ім'я Господа, щоб служили Йому під одним раменом**». Коли людина підкоряється волі Бога, про неї точно можна сказати, що вона «прикликає Господа». Дії 2:21 і Римлян 10:13 (серед інших уривків) не суперечать Матвія 7:21, тому що «прикликати Господа» означає більше, ніж просто благати Його про спасіння; це передбачає підкорення Його волі. Кожен окремий вчинок християнина (слово чи діло) має виконуватися владою Христа (Колосян 3:17). Це саме стосується і нехристиянина, який хоче отримати спасіння: для цього він повинен підкоритися владі Господа. Саме цього навчають Дії 2:21 і Римлян 10:13; а щоб дізнатися, **як** прикликати Господнє Ім'я, потрібно звернутись до інших місць Нового Заповіту.

Сказавши людям, які зібралися в Єрусалимі в день П'ятидесятниці, що «кожний, хто покличе Господнє Ім'я, спасеться», цитуючи пророцтво Йоіла (Дії 2:21), Петро розповів їм, **як саме** треба «покликати Господнє Ім'я». Суть цитованого Петром пророцтва Йоіла ті люди зрозуміли не так, що будь-який грішник мав просто помолитися Богу про своє спасіння. [Про це свідчить їхнє запитання «Що ж нам робити, мужі-брати?» (Дії 2:37)]. Крім того, у відповідь на їхнє запитання, Петро не сказав їм: «Я ж уже сказав вам, що робити. Ви можете спастися, молячись і благаючи Бога про спасіння. Просто прикликайте Його Ім'я». Навпаки, Петро мав пояснити їм, що означає «прикликати Господнє Ім'я». Замість того, щоб повторити це твердження, коли натовп шукав подальших вказівок від апостолів, Петро наказав: «Покайтеся, і нехай охреститься кожний з вас в Ім'я Ісуса Христа на прощення ваших гріхів» (2:38). Зверніть увагу на паралель між Дії 2:21 і Дії 2:38 у таблиці нижче. Люди, які не були християнами і слухали Петра в той день, дізналися, що «прикликати Господнє Ім'я для спасіння» означало підкоритися євангелію, що майже 3000 людей і зробили того самого дня, покаявшись у своїх гріхах і хрестившись у Христа (2:38, 41).

Що означає прикликати Господнє Ім'я				
Дії 2:21	Кожний	хто покличе	Господнє Ім'я	спасеться
Дії 2:38	Кожний із вас	покайтеся і нехай охреститься	в Ім'я Ісуса Христа	на прощення ваших гріхів

А що означає «прикликати Господнє Ім'я» в Римлян 10:13? Хоча цей текст не визначає точно, що під цим мається на увазі, він вказує на те, що грішник не може «прикликати Господнє Ім'я», доки не почує Слово Боже і не повірить йому. Саме це означали риторичні запитання Павла: «Але як прикликатимуть Того, в Кого не повірили? І як повірять у Того, про Кого не чули?» (10:14). Твердження Павла в цьому уривку узгоджуються з тим, що проголосив Петро в день П'ятидесятниці (Дії 2): лише **після** того як люди увірували у воскреслого Христа, про Якого проповідував Петро (що видно з того, що вони «розчулилися серцем» і запитали: «Що ж нам робити, мужі-брати?»), він сказав їм, як прикликати Господнє ім'я і спастися (2:38).

Мабуть, найбільш зрозумілий опис того, як грішник може «прикликати Господнє Ім'я», міститься в Дії 22. У промові до натовпу в Єрусалимі апостол Павло розповідав про свою зустріч з Господом, Якого він запитав, що йому робити (Дії 22:10; 9:6). У відповідь Ісус не наказав йому «прикликати Господнє Ім'я», а натомість «встати, йти в Дамаск, а там скажуть тобі про все, що потрібно тобі робити» (22:10). Павло (або Савл, Дії 13:9) проявив свою віру в Ісуса, коли прийшов у місто й чекав подальших вказівок. Також, протягом трьох днів, чекаючи зустрічі з Ананієм, Павло постив і молився (Дії 9:9, 11).

Хоча дехто сьогодні може вважати, що в той час Павло «прикликáв Господнє Ім'я», Ананій, Божий посланець до Павла, так не вважав. Він не сказав Павлу: «Я бачу, ти вже прикликав Бога.

Твої гріхи прощені». Тож після трьох днів посту й молитви Павло все ще був **грішником**. Незважаючи на те, що на той момент він очевидно увірував і молився Богу, він ще мав «прикликати Господнє Ім'я», щоби спастися. Коли Ананій прийшов до Павла, він сказав йому: «Встань, охрестися та обмий свої гріхи, прикликавши Його Ім'я!» (22:16). Ананій знав, що Павло ще не «прикликав Господнє Ім'я», так само як Петро знав, що люди в день П'ятидесятниці не зробили цього до того, як він наказав їм «покаятися і хреститися». Тому Ананій наказав Павлу «охреститись і обмити свої гріхи». Вислів «прикликавши Його Ім'я» описує те, що робив Павло, коли христився на прощення своїх гріхів. Кожен нехристиянин, який бажає «прикликати Господнє Ім'я» для свого спасіння, робить це, не просто кажучи: «Господи, Господи» (Матвія 7:21), або звертаючись до Бога в молитві (Павло, Дії 9; 22; Римлян 10:13–14), а дотримуючись Божих вказівок «покаятися і хреститися в ім'я Ісуса Христа на прощення ваших гріхів» (Дії 2:38).

Це не означає, що покаяння і хрещення завжди були (або завжди є сьогодні) синонімами «прикликання Імені Господа». Авраам не був охрещений, коли «прикликав Господнє Ім'я» (Буття 12:8; 4:26; також Ісаї 55:6–7), тому що Бог не вимагав хрещення до часів Нового Заповіту. І коли в Новому Заповіті йдеться про християн, які «кликали Господнє Ім'я» (Дії 9:14, 21; 1 Коринтян 1:2), це в жодному разі не означає, що християни постійно хрестилися на прощення своїх гріхів після того як хрестилися, щоб стати християнами (1 Івана 1:5–10). Залежно від контексту, фраза, «(при)кликати Господнє Ім'я» означає: 1) послух євангельському плану спасіння; 2) поклоніння Богу і 3) вірне служіння Господу[17]. Однак при цьому вона ніколи не означає, що грішнику для спасіння треба вигукнути: «Господи, Господи, спаси мене!».

Таким чином, твердження скептиків про те, що слова Ісуса в Матвія 7:21 суперечать тому, що сказано в Дії 2:21 і Римлян 10:13, є необґрунтованим. І християни, які навчають, що для спасіння треба всього лише промовити «молитву грішника», також помиляються.

10:18 аПсалом 18:5
10:19 аВторозаконня 32:21
10:20 аІсаї 65:1
10:21 аІсаї 65:2
11:3 а1 Царів 19:10, 14
11:4 а1 Царів 19:18
11:6 аNU-текст опускає другу частину цього вірша.
11:8 аВторозаконня 29:4; Ісаї 29:10
11:10 аПсалом 69:23, 24

[11:19–22] Ці вірші доводять, що християнин може відпасти від благодаті. Зауважте, що благодаті можна опиратися і є умови для її отримання.

11:26 аАбо *буде врятований*

[11:26] Прихильники доктрини про тисячолітнє царювання Христа на землі також вірять у завищену роль ізраїльської нації, наполягаючи на тому, що відбудеться масове навернення євреїв. Вони мають те саме хибне уявлення, яке мали євреї часів Ісуса, неправильно розуміючи свою генетичну приналежність до Авраама. Але Біблія чітко навчає, що всі обіцянки, які Бог дав нащадкам Авраама, були виконані, втрачені або духовно сповнені у Христі та Церкві. [Див. Ісуса Навина 21:43–45; 23:14–16; Второзаконня 30; Захарії 12 – 14; Ісаї 10:22; Єремії 23:3; Езри 2:1; Неемії 1 – 2; Езри 3; Ангея. Прочитайте також натхненне тлумачення/застосування апостолом Яковом пророцтва Амоса 9:11–12 (яке сьогодні неправильно витлумачують стосовно майбутньої відбудови храму) у Дії 15:12–17]. Слова «таким чином» вказують на єдиний спосіб повернення євреїв до Бога. Згідно прикладу з оливковим деревом, як язичники були прищеплені завдяки своїй покорі євангелію, так і євреї, які відкинули Христа та були відламані, могли бути

прищеплені назад. Як? Так само, як були прищеплені язичники: своєю покорою євангелію Христа. І **таким самим чином** весь Ізраїль може бути спасенний, якщо цього захоче. Зауважте, що Бог не дивиться на обличчя. У підніжжя хреста всі стоять на рівній землі. Фізичним євреям не надається жодного спеціального періоду часу, оскільки вони так само повинні почути євангеліє та підкоритися йому. Як лаконічно висловив це Петро на Єрусалимському соборі, «віримо, що ми, як і вони, спасемося благодаттю Господа Ісуса» (Дії 15:11). «Немає різниці між юдеєм і греком» (Римлян 10:12), але доктрина про тисячолітнє царство на землі проводить саме таку різницю. Сьогодні фізична нація Ізраїлю не займає особливого місця в божественній схемі речей. В очах Бога, тільки ті, хто кориться євангелію Христа, є дітьми Авраама (Галатів 3:26–29). Дивіться також Спеціальний розділ на стор. 18 коментарів до Об'явлення.

11:27 aІсаї 59:20, 21
11:34 aІсаї 40:13; Єремії 23:18
11:35 aЙова 41:3
12:19 aВторозаконня 32:35
12:20 aПриповісті 25:21, 22
13:9 aВихід 20:13–15, 17; Второзаконня 5:17–19, 21
bЛевіт 19:18
14:6 aNU-текст опускає *І хто не розрізняє днів, – для Господа не розрізняє.*
[13:4] *Дивіться Спеціальний розділ на стор. 2 коментарів до Второзаконня щодо смертної кари.*
14:11 aІсаї 45:23
14:21 aNU-текст опускає *або спокушується, або слабне.*
14:22 aУ NU-тексті – *Віру, що ти маєш, май…*
15:3 aПсалом 68:10
15:9 a2 Самуїла 22:50; Псалом 17:50
15:10 aВторозаконня 32:43
15:11 aПсалом 116:1
15:12 aІсаї 11:10
15:21 aІсаї 52:15
15:24 aNU-текст опускає *я прийду до вас* (і приєднує *Іспанії* до наступного речення).
15:29 aNU-текст опускає *Євангелія.*
[16:1] *Дивіться Спеціальний розділ нижче щодо служительок.*
[16:16] *Дивіться Спеціальний розділ на стор. 21 щодо «Церков Христових».*

[16:16] Деякі припускають, що Церква Нового Заповіту не була відновлена в XXI столітті, оскільки багато християн зазвичай не вітають один одного поцілунком. Однак Павло не наказував вітатися таким чином – християни вже робили так за своїм культурним звичаєм. Натомість Павло **врегульовував** їхні вітальні поцілунки, закликаючи їх упевнитися, що вони були «святі». Дивіться коментар до 1 Коринтян 11:2.

ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО В ЦЕРКВІ

Серед поляризації, від якої потерпає американське суспільство загалом і християнський світ зокрема, одна прірва продовжує збільшуватися між тими, хто хоче дотримуватися біблійного протоколу, і тими, хто хоче модернізувати, оновлювати, адаптувати та пристосовувати Святе Письмо до суспільства, що постійно змінюється. Все голосніше лунають заяви про те, що Церква в минулому обмежувала доступ жінок до лідерства та поклоніння просто через культурний уклад і хибні принципи тлумачення Біблії. Прихильники «феміністичного руху» кажуть, що Церква, якою ми її знаємо, є продуктом суспільства, в якому домінують чоловіки, і тому неправильно витлумачила контекстуальне значення відповідних біблійних уривків.

У міру того як поступово пом'якшується ставлення до такої риторики та слабшають біблійні переконання, Святе Письмо отримує нове тлумачення, яке розширює роль жінок у поклонінні. Якщо хтось при вивченні біблійних текстів доходить висновку, що жінок не можна обмежувати у поклонінні, його вітають як учасника «нової богословської екзегези». А того, хто доходить до висновку, що за Божим задумом жінки мають підпорядковуватися чоловікам у богослужінні, таврують як упередженого та загрузлого у «церковній традиції» з усім її «культурним багажем». Як так вийшло, що релігійна практика та тлумачення Святого Письма якимось дивним чином не зважають на «дух епохи», коли феміністська ідеологія пронизала практично всі верстви нашого суспільства?

ВІДПОВІДНІ БІБЛІЙНІ УРИВКИ

Докладно вивчити всі відповідні біблійні тексти в одному розділі неможливо. Проте можна зрозуміти, що Боже Слово каже стосовно будь-якої важливої теми, якої торкається Біблія. Насправді саме нещодавно виниклі «богослови», з їхніми інтелектуальними хитросплетіннями та запозиченими семінарськими упередженнями, сприяли виникненню плутанині навколо цієї теми[21]. Наприклад, Керрол Осберн підсумував свої коментарі до 2-го розділу 1 Послання до Тимофія так: «Будь-яка жінка, яка володіє достатньою і точною інформацією, може навчати цієї інформації в дусі лагідності будь-кого та в будь-якій ситуації»[22]. Пропонуємо розглянути наступний короткий виклад новозавітного вчення щодо ролі жінок у лідерстві в богослужінні та Церкві.

1 Коринтян 11, 14

Розділи 11 і 14 Першого послання до коринтян складають контекст, в якому йдеться про безлади під час поклоніння. Весь уривок 11:2 – 14:40 стосується зібрань християн – «коли ви збираєтеся в Церкві» (11:17, 18, 20, 33; 14:23–26). В 11:3 Павло сформулював принцип, який виходить за межі культури та стосується всіх людей протягом всієї історії: «Хочу, щоб ви знали, що Христос є головою для кожного чоловіка, для жінки голова – чоловік, а голова Христа – Бог». «Голова» тут явно стосується не «джерела», а «авторитету/влади»[23]. Отже, Бог хоче, щоб жінки були підпорядковані чоловікам у поклонінні Йому. Очевидно, християнки Коринту знімали свої покривала і виступали перед зібранням, направляючи поклоніння через дані Духом чудодійні здібності, зокрема пророцтво (12:10; 14:31) і молитву (14:14–15). Такі дії були прямим порушенням принципу підпорядкування, сформульованого Павлом у 14-му розділі. В 11-му розділі він зосередився на доречності усування жінками прийнятого в культурному середовищі символу, або знаку підкорення.

Жінки знімали свої покривала, бо розуміли, що стояти перед зібранням і використовувати свої духовні дари було **авторитетним актом лідерства**. Носити символ підкорення авторитету/владі (покривало) і водночас авторитетно поводитись (лідирувати в поклонінні) було несумісним. Наполягання Павла на тому, щоб жінки покривали голови під час поклоніння, було **прихованою** вказівкою утримуватися від лідерства на зібранні, яка була **чітко** викладена в 14:34. Відсилки на закон творіння (11:7–9; пор. 14:34) підкреслюють той факт, що в розумінні Павла обмеження щодо ролі жінок коріняться у створеному порядку речей, а не в культурних

особливостях. Крім того, Павло чітко дав зрозуміти, що такі обмеження однаково стосуються всіх Церков Христових (11:16).

У 14-му розділі Павло продовжує розбирати плутанину щодо використання духовних дарів і конкретно повертається до обговорення участі жінок у застосуванні цих дарів у зібранні. Він знову наголошує на загальноприйнятій у Церквах Христових практиці – «як і по всіх святих Церквах» (14:33). [Примітка: граматично фраза «як і по всіх святих Церквах» пов'язана з «хай [ваші] жінки в Церкві мовчать»]. Жінки, які мали чудодійні дари, не повинні були використовувати їх під час змішаного поклоніння Церкви, адже це було б ганебно – «не личить» (14:35). Наполягати на цьому було б все одно що вважати себе авторами Божого Слова і припускати, що Божі стандарти не застосовуються до всіх (14:36).

Зрозуміло, що в 1 Коринтян 11 і 14 йдеться про унікальну ситуацію. Зрештою, Церква більше не володіє духовними дарами (1 Коринтян 13:8–11)[24], а покривала (в західному суспільстві) більше не є культурним символом жіночої покори. Тим не менш, обидва уривки демонструють чітке застосування транскультурного принципу – підпорядкування жінок у поклонінні Церкви – до конкретних культурних обставин. Цей основний принцип підпорядкування залишається незмінним як вбудований складовий елемент створеного порядку речей.

1 Тимофія 2: Головний текст

> Тому я хочу, щоби чоловіки молилися на кожному місці, здіймаючи чисті руки – без гніву та сумніву. Так само й жінки хай одягаються скромно, із соромливістю та розсудливістю, хай прикрашають себе не заплітанням волосся, не золотом, не перлами, не коштовним вбранням, а добрими ділами, як це й належить жінкам, котрі присвятили себе побожності. Жінка нехай мовчки навчається в повній покорі. Жінці навчати не дозволяю, ні панувати над чоловіком, але нехай перебуває в мовчанні. Бо Адам був створений першим, а потім Єва. І не Адам спокусився, а жінка, будучи спокушена, потрапила в переступ. Та спасеться вона народженням дітей, якщо буде перебувати у вірі, любові та святості з розсудливістю (1 Тимофія 2:8–15).

Головний текст у Новому Заповіті, в якому розглядається роль жінок у поклонінні, це 1 Тимофія 2:8–15. Віддалений контекст Послання – належна поведінка в житті Церкви (1 Тимофія 3:15), а безпосередній контекст 2-го розділу стосується поклоніння, зокрема молитви (1 Тимофія 2:1, 8). При цьому контекст не обмежує поклоніння лише церковним зібранням, а охоплює загальне життя Церкви.

Павло підтверджує, що вести молитви всюди, де люди збираються для поклоніння, повинні дорослі чоловіки (*андрас*). «Здіймаючи чисті руки» – це метонімія, фігура мови, коли молитовна поза позначає саму молитву. Їхні молитви повинні походити від їх святого життя. З іншого боку, жінок закликають зосередитися на відповідному одязі та покорі. Зверніть увагу на контраст, встановлений у цьому уривку: чоловіки мають бути святими, духовними лідерами у поклонінні, тоді як жінки мають бути скромними та непоказними. «Мовчання» і «покора» в цьому уривку стосуються конкретно застосування духовної влади над дорослими чоловіками в Церкві. Таким чином, Павло наказував жінкам не навчати або будь-яким іншим чином мати владу («панувати») над чоловіками в поклонінні.

Але чому натхненний апостол наклав такі обмеження на християнок? Чи його спонукала до цього культура того часу? Чи Павло просто пристосовувався до неосвіченого, ворожого оточення, намагаючись виграти час і звести до мінімуму розхожі упередження, поки він не зможе навчити їх євангелія? Зовсім ні! Святий Дух зазначив причину для таких обмежень, яка виходить за межі будь-якої культури та країни. Як записав її Павло, жінки не повинні проявляти духовну владу над чоловіками, оскільки **Адам був створений першим, а потім Єва**. Це визначає суть Божої волі щодо функцій та взаємовідносин між чоловіками та жінками.

Павло цим каже, що Божий відвічний задум для людського роду передбачав створення **спочатку** чоловіка на знак його обов'язку бути духовним лідером у своєму домі. Він був створений, щоб бути головою або лідером у домі та Церкві. Таке його функціональне призначення. Жінка, з іншого боку, була особливо задумана та створена бути помічницею, але в жодному разі не нижчою за чоловіка. Бог **міг** створити жінку **спочатку, але Він цього не**

зробив. Він міг створити і чоловіка, і жінку **одночасно, але Він цього не зробив**. Його дія мала на меті передати Його волю щодо взаємовідносин статей – чоловіка та жінки.

Ця особливість творіння пояснює, чому Бог дав духовне навчання Адаму ще до створення Єви, що передбачало визначений творінням обов'язок Адама навчати свою дружину (Буття 2:15–17). Це також пояснює, чому двічі сказано, що жінка була створена як «помічниця, подібна **йому**», тобто підходяща для чоловіка (Буття 2:18, 20). Це пояснює, чому текст Буття чітко вказує на те, що в унікальному сенсі жінка була створена **для** чоловіка, а не навпаки. Це пояснює, чому Бог привів жінку «до чоловіка» (Буття 2:22), знову ж таки, ніби вона була створена «для нього», а не навпаки. Адам підтвердив це розуміння, сказавши: «Жінка, яку Ти дав, щоб **була зі мною**» (Буття 3:12). Це пояснює, чому Павло будував свою аргументацію на основі цієї відмінності: «…чоловік не був створений **задля жінки**, але жінка – **задля чоловіка**» (1 Коринтян 11:9). Це далі роз'яснює передбачену владу чоловіка над жінкою в тому, що він **назвав** її (Буття 2:23; 3:20). Євреї розуміли цей божественно створений порядок речей, виявлений через практику первородства – важливість первістка чоловічої статі. Створення Богом **спочатку** чоловіка мало на меті передати людям встановлений порядок влади/підкорення в межах людського роду (пор. 1 Коринтян 11:8).

Зверніть увагу, що Павло докладно розкрив цей принцип у 1 Тимофія 2:14, надавши приклад того, що може статися, коли чоловіки та жінки порушують початковий задум Бога. Коли Єва проявила духовну ініціативу над своїм чоловіком, а Адам не зміг проявити лідерство та духовну владу над своєю дружиною, сатана зміг зруйнувати їх дім і спричинити входження гріха у світ (Буття 3). Зазначаючи, що жінка «була зведена», Павло не мав на увазі, що жінки легковірніші за чоловіків. Радше, коли чоловіки чи жінки неспроможні залишатися в межах своїх створених функцій, а натомість втручаються в божественно призначені ролі та діють усупереч їм, за цим слідує духовна вразливість до гріха.

Оцінку Богом цього питання можна побачити в Його промові до цієї пари. Спочатку Бог звернувся до голови дому, чоловіка (Буття 3:9). Його подальше звернення до Єви підтвердило той факт, що вона не мала піддаватися схильності брати на себе керівництво в духовних справах, а натомість підкорятися владі свого чоловіка (Буття 3:16; пор. 4:4). Коли Бог сказав Адаму: «Оскільки ти послухав голосу своєї жінки…» (Буття 3:17), Він звернув його увагу на той факт, що Адам не спромігся здійснювати духовне керівництво і тим самим обійшов божественний порядок відносин між чоловіком і жінкою.

Павло закінчив свої настанови зауваженням про те, як жінки можуть уберегти себе від потрапляння в ту саму пастку присвоєння собі несанкціонованої влади: «…спасеться вона народженням дітей» (1 Тимофія 2:15). «Народження дітей» – це фігура мови, відома як синекдоха, у якій частина позначає ціле. Цією фразою Павло мав на увазі повноту жіночого обов'язку: жінки можуть уникати виконання незаконних функцій, зосереджуючись на функціях, призначених їм Богом, – завданнях, які виконуються з вірою, любов'ю, святістю та розсудливістю (тобто, самовладанням).

Деякі стверджують, що цей текст стосується чоловіків і дружин, а не чоловіків і жінок загалом. Однак контекст всього Послання стосується не дому, а Церкви (1 Тимофія 3:15). Також і використання множини без артикля в 2:9 і 2:11 говорить про жінок загалом. Нічого в цьому контексті не свідчить про те, що Павло мав на увазі лише чоловіків і дружин. Крім того, чи став би Павло забороняти дружинам брати на себе керівні функції в Церкві й дозволяти такі ролі незаміжнім жінкам?

СЛУЖИТЕЛЬКИ

Прихильники розширення ролі жінок у Церкві апелюють до текстів у Новому Заповіті, в яких ідеться про служительок (дияконис) Церкві. Лише два уривки натякають на таку «посаду»: Римлян 16:1–2 і 1 Тимофія 3:11. У Римлян 16:1 використано грецьке слово *діаконос*, перекладене як «служителька» («служебниця» у І. Огієнка та «служниця» в НПУ). Це невідмінюваний термін спільного роду (тобто може стосуватися чоловіків або жінок), який означає «той, хто служить»; він зустрічається в Матвія 20:26; 22:13; 23:11; Марка 9:35; 10:43; Івана 2:5, 9; 12:26; Римлян 13:4;

15:8; 1 Коринтян 3:5; 16:1; 2 Коринтян 3:6; 6:4; 11:15, 23; Галатів 2:17; Ефесян 3:7; 6:21; Филип'ян 1:1; Колосян 1:7, 23, 25; 4:7; 1 Солунян 3:2; 1 Тимофія 3:8, 12; 4:6.

У Новому Заповіті цей термін вживається в двох значеннях: як формальне позначення офіційної посади в Церкві, на яку можна призначити особу, яка відповідає певним вимогам, і як неформальний термін для позначення роботи особи, яка служить або доглядає. У Новому Заповіті є й інші слова, які мають як формальне, так і неформальне значення, зокрема «апостол», «старійшина» і «пастир». Для того щоб бути раціональним в аналізі цього питання, потрібно робити лише ті висновки, які підтверджуються доказами. Стосовно «дияконис» слід зробити висновок, що про них ідеться, лише коли контекст ясно показує, що розглядається саме посада.

У Посланні до римлян цивільний уряд («правитель») названо Божим «дияконом» (13:4), а Христа – «дияконом» юдеїв («обрізаних», 15:8). У 2 Коринтян Павло називає себе «дияконом» Нового Завіту (3:6) і «дияконом» Бога (6:4). Аполлос і Павло названі «дияконами» в 1 Коринтян 3:5. Очевидно, що це все приклади **не**формального використання терміну для позначення служіння або допомоги, що надається.

У контексті Римлян 16:1 ніщо не дає підстав для висновку, що Павло описував Фиву як офіційно призначену дияконису. Фраза Павла «наша сестра» позначає її приналежність до Церкви, а слово «служителька» вказує на особливі зусилля, які вона докладала в церкві в Кенхреях, де вона була активною й турботливою християнкою. Бути «служителькою церкви» означає формальне призначення на посаду не більше, ніж вираз в Колосян 1:25, де Павло назвав себе служителем церкви.

Деякі також заявляють, що слово, перекладене «допомагала» (16:2), передбачає формальне значення. Грецьке слово *простатіс* і правда може означати помічника в сенсі авторитетного головування, але воно має ту саму притаманну неясність, що й слово *діаконос*, оскільки також має формальне і неформальне значення. І оскільки у вірші прямо сказано, що Фива «допомагала» Павлу, слід мати на увазі саме неформальне значення, адже вона б не могла мати владу над Павлом. Навіть інші апостоли не могли мати владу над ним, оскільки його висока влада походила безпосередньо від Господа (1 Коринтян 14:37–38; Галатів 1:6–12; 2 Солунян 3:14). Тільки Христос мав владу над Павлом.

Насправді, в Римлян 16:2 використовується гра слів. Павло просив церкву «допомогти» (*парістемі*) Фиві, оскільки вона сама «допомагала» (*простатіс*) багатьом, у тому числі й Павлу. У той час як іменник чоловічого роду *простатес* може означати «лідер», іменник жіночого роду *простатіс* фактично означає «захисниця, покровителька, помічниця»[25]. Таким чином, Павло написав: «Допоможіть Фиві, оскільки вона допомогла іншим і мені». Вона турботливо, щедро, гостинно й віддано вносила свій вклад у Господню роботу. Павло віддавав їй величезну данину і публічно висловлював належну їй честь, але не визнавав за нею офіційної посади в Церкві.

Другий уривок, до якого зверталися у спробах знайти дозвіл на призначення дияконис у Церкві, це 1 Тимофія 3:11. У переліку кваліфікаційних вимог до дияконів Павло згадує жінок. Яких жінок? Чи мав Павло на увазі дружин служителів Церкви чи призначених жінок, тобто дияконис? Знову ж таки, використане тут грецьке слово *гюнайкас* (від *гюне*) не допомагає відповісти на це запитання, оскільки воно також має як формальне, так і неформальне значення. Воно може означати і «дружина», і просто «жінка». У 1 Посланні до Тимофія воно вживається в обох значеннях – як «жінка» (2:9–12, 14) і як «дружина» (3:2, 12; 5:9).

Проте п'ять контекстуальних аспектів допомагають з'ясувати значення уривка, що розглядається. По-перше, жінка не може бути «чоловіком однієї дружини» (3:12). По-друге, говорячи в 3:8–13 про дияконів-чоловіків, для Павла було б незвично переходити в середині обговорення на дияконис в одному вірші без будь-яких пояснень. По-третє, посилання на дружин церковних служителів було б доречним, оскільки сімейне поводження є кваліфікуючою вимогою (3:2, 4–5, 12). По-четверте, слово «також» (3:11) може просто означати, що дружини служителів повинні мати подібні чесноти, як і самі диякони, не маючи при цьому на увазі, що вони поділяють таке саме служіння (пор. 1 Тимофія 5:25; Тита 2:3). По-п'яте, відсутність присвійного родового відмінка зі словом *гюнайкас* («дияконів» або «їх») не виключає дружин дияконів, оскільки жодне не вживається в інших випадках при описі чоловіків/жінок як

чоловіків/дружин (Колосян 3:18–19; Ефесян 5:22–25; 1 Коринтян 7:2–4, 11, 14, 33; Матвія 18:25; Марка 10:2).

Існує недостатньо текстових доказів на підтвердження висновку про те, що в Новому Заповіті згадується посада дияконіси. Крім Нового Заповіту, є лист Плінія, правителя Витинії, імператору Траяну, написаний близько 110 року нашої ери, в якому згадуються латиною двоє *міністре*. Цей термін має таку саму двозначність, що й *діаконос*. Пліній міг мати на увазі офіційних призначенців, або просто слуг. У будь-якому випадку, побіжне згадування цього слова необізнаним нехристиянином навряд чи є надійним доказом. Християнські історичні джерела того самого періоду при обговоренні церковної організації не згадують про існування жінок, призначених на офіційні посади.

Лише в кінці третього століття в сирійських *Дідаскаліях* ми знаходимо згадку про дияконис. Вони мали допомагати при хрещенні жінок, заходити в будинки язичників, де жили віруючі жінки, і відвідувати хворих (прислуговувати їм і обмивати їх). Повністю сформований церковний чин дияконис з'являється лише в IV–V століттях. Знову ж таки, їхні обов'язки полягали в охороні дверей, допомозі при хрещенні жінок та виконанні іншої роботи з жінками[27]. Тих, хто наполягає на призначенні дияконис і розширенні ролі жінок сьогодні, навряд чи задовольнили б такі завдання.

Навіть якби жінки й були дияконисами в новозавітній Церкві, вони все одно не займали б жодної керівної чи владної посади порівняно з чоловіками. Їх не можна було призначати старійшинами. Якщо в Дії 6:1–5 йдеться про призначення дияконів (вживається дієслівна форма) в Єрусалимській церкві[28], то всі вони були чоловіками, і їхнє особливе завдання передбачало розподіл фізичної допомоги вдовам.

Доказів просто бракує. Продемонструвати існування чину дияконис у Новому Заповіті неможливо. Ті, хто наполягає на створенні такого інституту, роблять це без авторитетної підтримки Святого Письма.

Наостанок слід сказати про те, що повинні пам'ятати і чоловіки, і жінки: біблійне вчення про різницю в ролях жодним чином не означає різницю в гідності, цінності чи здібностях. Послання до галатів 3:28 («немає чоловічого роду, ні жіночого»), 1 Тимофія 2:15 («спасеться вона») і 1 Петра 3:7 («співспадкоємці благодаті життя») показують, що чоловіки і жінки є рівними як особистості та мають рівний статус спасіння. Жінки часто перевершують чоловіків талантами, інтелектом і здібностями. Жінки не нижчі від чоловіків, як Христос не нижчий від Бога, громадяни не нижчі від Президента або члени Церкви не нижчі від старійшин. Роль жінок у Церкві не є питанням контролю, влади чи гноблення, а питанням підпорядкування **всіх** людей волі Бога. Це питання готовності Божих створінь, чоловіків і жінок, підпорядкувати себе божественному порядку щодо статей. Означена в Біблії різниця стосується суто функції, призначених завдань і сфери відповідальності. Тож, для нас питання полягає в тому, наскільки ми готові вписатися в Божий порядок.

ВИСНОВОК

В американському суспільстві вже понад сорок років відбувається масова переоцінка цінностей і переорієнтація моральних і духовних стандартів. Одним із аспектів цього багатогранного стирання та розмивання біблійних цінностей є просування фемінізму. Фактично всі сфери американської культури зазнали цього впливу, включаючи Церкву. Тих, хто чинить опір цим «інноваціям», вважають закоснілими прихильниками традицій, стійкими до змін, вузьколобими, шовіністично налаштованими тощо, ніби вони не мають права триматися чесних, неупереджених, досліджених переконань щодо таких питань.

Якби Біблія дозволяла жінкам мати повний доступ до керівних посад у Церкві, жоден чоловік не повинен був мати жодної особистої антипатії до цього. Дійсно, багато талановитих, благочестивих жінок мають здібності та таланти, які дозволили б їм перевершити багатьох чоловіків-лідерів у поклонінні Церкви сьогодні. Однак Біблія проголошує незмінну, вічну волю Бога щодо цього питання. За цими словами нас судитимуть (Івана 12:48). Давайте всі будемо смиренно й покірно схилятися перед небесним Богом.

ХТО ТАКІ «ЦЕРКВИ ХРИСТОВІ»?

Іван Хреститель проголосив, що Царство Небесне наблизилося (Матвія 3:2). Ісус оголосив Своїм учням, що збудує Свою Церкву і дасть їм ключі Царства (Матвія 16:18–19). Крім того, Ісус сказав, що деякі з тих, що стояли в Його присутності, не зазнають смерті, доки не побачать Боже Царство, що прийшло в могутності (Марка 9:1). Никодиму Ісус пояснив, що він мав «народитися згори», тобто «від води та Духа», щоб увійти в Царство Боже (Івана 3:5). Після Свого розп'яття і воскресіння Ісус наказав апостолам піти по всьому світу і проповідувати євангеліє всьому творінню. Хто повірить і охреститься, буде спасенний (Марка 16:16).

Ці тексти складають основу важливих подій, про які розповідає 2-й розділ Книги Дії. У цьому ключовому уривку йдеться, як Ісус виконав Свої обіцянки. Євангеліє було проповідувано, близько 3000 людей почули його й охрестилися, і так народилася Христова Церква. Це був приблизно 30 рік нашої ери. Місцем подій було місто Єрусалим. На пряме виконання багатьох пророцтв Старого Заповіту, в тому числі Ісаї 2, Даниїла 2, Йоіла 2 і Михея 4, Ісус заснував Свою Церкву.

Церкви Христа сьогодні повинні бути відтворенням Церкви Христа, описаної в Новому Заповіті, починаючи з Дії 2. У Біблії помітні кілька характеристик, які допомагають зрозуміти, що потрібно, щоб бути Церквою Христа.

По-перше, розглянемо, що робили люди в першому столітті, щоб стати членами Церкви Христа. Почувши проповідь євангелія в Єрусалимі в день П'ятидесятниці, люди запитали апостолів, що їм потрібно робити. Петро відповів: «Покайтеся, і нехай охреститься кожний з вас в Ім'я Ісуса Христа на прощення ваших гріхів» (Дії 2:38). Це було виконанням слів Ісуса: «Хто повірить і охреститься, буде спасенний» (Марка 16:16).

Той самий процес знову і знову зображено в Книзі Дії. «Коли повірили Пилипові, який благовістив про Боже Царство й Ім'я Ісуса Христа, то охрестилися і чоловіки, і жінки. Повірив і сам Симон; охрестившись, він постійно перебував з Пилипом» (Дії 8:12–13). У цьому ж розділі Пилип проповідував про Ісуса ефіопському євнуху. Побачивши воду, євнух наполягав на тому, щоб охреститися. Пилип відповів, що він зможе це зробити, якщо повірить.

Корнилій почув євангельську звістку, увірував і охрестився (Дії 10). Лідія почула цю звістку, увірувала й охрестилася (Дії 16). У тому ж розділі в'язничний сторож із Филип почув слово Господа і негайно охрестився тієї ж години ночі. Багато коринтян почули слово, увірували й охрестилися (Дії 18:8). Деякі мешканці Ефеса послухали проповідь Павла, увірували й охрестилися (Дії 19:4–5). Сам Павло почув слово і охрестився, щоб обмити свої гріхи (Дії 9 і 22).

Решта Нового Заповіту підтверджує цю процедуру, як стати християнином. Павло нагадував римським християнам, що вони хрестилися в Ісуса Христа, в Його смерть, і були виправдані від гріха, щоб жити в оновленні життя (Римлян 6:1–7). Він писав коринтянам, що в день свого хрещення вони були хрещені в одне тіло, яким є Церква Христа (1 Коринтян 12:13). Він писав християнам Галатії, що вони хрестилися в Христа і таким чином зодягнулися в Нього (Галатів 3:27). Петро підтримав таке саме розуміння, заявивши, що людина спасається в момент хрещення, оскільки саме тоді віруючий отримує переваги воскресіння Христа (1 Петра 3:21).

З огляду на ці тексти Святого Письма, в першому столітті люди ставали християнами так само і в той самий момент, коли ставали членами Христової Церкви. Люди чули звістку про

спасіння та Божу волю щодо їхнього життя. У них зароджувалася віра в Бога і Христа (і вчення про Них), вони каялися у своїх гріхах, визнавали ім'я Христа своїми устами, а потім хрестилися (зануренням у воду) на прощення гріхів (Римлян 10:9–10; Колосян 2:12; Євреїв 10:22). Хто такі Церкви Христові? Це ті Церкви, які практикують той самий план спасіння, який викладено в Новому Заповіті.

По-друге, розглянемо, якою була організація або структура Церкви згідно Нового Заповіту. Кожна місцева громада була незалежною та автономною. Не було ні ієрархії, ні земного центру. Кожна місцева церква була безпосередньо підпорядкована Христу (Колосян 1:18). Церкви Христа не мали синодів, рад чи зборів, які б встановлювали політику чи надавали керівні вказівки[29]. Кожна окрема місцева громада була самоврядною та повністю автономною.

За новозавітним ученням, у кожній із цих церковних громад чоловіки, які відповідають критеріям, зазначеним у 1 Тимофія 3 і Тита 1, за рішенням членів церкви призначалися старійшинами. Інші назви цього служіння в Новому Завіті – пресвітери, єпископи, пастирі та наглядачі (Тита 1:5, 7; Дії 20:17, 28; 1 Петра 5:1–2). Згідно вчення Нового Заповіту, на це служіння мають бути призначені двоє або більше кваліфікованих чоловіків. Церкви в Новому Заповіті завжди мали кілька старійшин над однією громадою (Дії 20:17; Филип'ян 1:1; Тита 1:5), які мали владу наглядати за місцевою церквою. Вони «пасли» і піклувалися про членів своїх церковних громад (Євреїв 13:17; 1 Петра 5:1–4). У Новому Заповіті назва «пастор» стосувалася не проповідника, а старійшини.

У Церквах Нового Заповіту також були призначені диякони, які також мали відповідати певним вимогам, даним Богом (1 Тимофія 3:8–13). На дияконів було покладено обов'язки та завдання, пов'язані з задоволенням потреб громади (Дії 6:1–6; Филип'ян 1:1). Крім старійшин і дияконів, церкви в першому столітті мали вчителів, проповідників і євангелістів (Ефесян 4:11; 2 Тимофія 4:5; Якова 3:1), які навчали християнської доктрини християн і проповідували її нехристиянам. Християнки навчали Біблії жінок і дітей (Тита 2:4). Усі християни разом брали участь у роботі та поклонінні Церкви, намагаючись прославляти Бога у своєму житті.

Починаючи з першого століття, в організації та управлінні Церквою з'явилося багато імпровізацій. Але, якщо коротко, згідно з Новим Заповітом проста структура Христової Церкви складалася зі старійшин, які «пасли» Боже стадо, дияконів, які служили громаді, проповідників і євангелістів, які проголошували євангеліє, і всіх інших членів місцевої громади, які працювали та поклонялися під наглядом старійшин. Хто такі Церкви Христові? Це ті церкви, які дотримуються цього простого формату церковної організації, викладеному в Новому Заповіті.

По-третє, як позначити Церкву Христову? Під якими біблійними іменами має бути відомий Божий народ? У Новому Заповіті чітко сказано, що група спасенних людей називалася «Христова Церква» (Римлян 16:16). Пам'ятайте, що Ісус Сам заявив, що збудує Свою Церкву (Матвія 16:18). Отже, Церква належить Христу, Який є Головою тіла (Ефесян 1:22–23). Іноді Його Церкву називали просто «церквою» (наприклад, Дії 8:1). Слово «церква» просто означає «покликані» і стосується того факту, що християн було покликано з цього світу в Царство Христа.

Іноді Христову Церкву називали «Царством» (Матвія 16:19), «Царством Божим» (Марка 9:1; Івана 3:5), «Царством Небесним» (Матвія 18:3), або «Царством Його улюбленого Сина» (Колосян 1:13). Ми також знаходимо назву «Божа Церква» (1 Коринтян 1:2) і «Церква Бога Живого» (1 Тимофія 3:15) – що безсумнівно є відсилкою на божественність Ісуса як її Володаря. Ми також зустрічаємо назву «Христове тіло» (Ефесян 4:12), а також кілька інших назв. Але зауважте, що багато назв, які люди дали своїм релігійним групам, не зустрічаються в Новому Заповіті. Церкви Христові – це ті, які прагнуть відповідати Святому Письму за назвою.

Те саме стосується і назви членів церкви. Основне ім'я, під яким слід знати членів церкви, – це просто «християни» (Дії 11:26; 26:28; 1 Петра 4:16; Ісаї 62:1–2). Це ім'я вказує на приналежність до Христа. Інші імена – це «учні» (Дії 20:7), «святі» (1 Коринтян 1:2), «брати» (1 Коринтян 15:1), «сини Божі» (Римлян 8:14), «діти Божі» (1 Івана 3:1), «священики» (1 Петра 2:9) і кілька інших назв. Це біблійні імена.

А як щодо багатьох релігійних титулів і найменувань, які використовуються сьогодні? Поняття духовенства є чужим для Нового Заповіту. Проповідниками в Новому Заповіті були

просто християни, які готувалися навчати інших. Їх не виділяли в особливий клас релігійних служителів. Вони не отримували спеціальних титулів, таких як «преподобний», «Ваша святість» або «отець» (Матвія 23:9). Такі титули придумані людьми і служать лише для того, щоб здобувати похвалу людей, тоді як насправді вся хвала належить Богу (Луки 4:8).

Четвертою характерною ознакою тіла Христа в Новому Заповіті є відсутність придуманих людьми правил. Наприклад, Церкви Христові не мали офіційних символів віри, церковних посібників чи віровчень, які члени церкви повинні були підписувати. Єдиним авторитетним документом, який керував вірою та практикою церкви, було Боже Слово. Біблія представляє себе як натхненне, безпомилкове, непогрішиме Слово Бога – єдиний надійний путівник, який допоможе провести людей через це життя на небеса. Хто такі Церкви Христові? Це ті церкви, які звертаються лише до Біблії за керівництвом.

П'ятим і останнім аспектом Христової Церкви в Новому Заповіті є її богослужіння. Церкви Христа відтворювали просте новозавітне поклоніння – не більше і не менше. Дослідження Нового Заповіту виявляє, що церкви першого століття виконували низку дій під час недільного поклоніння. По-перше, вони збиралися разом із важливою метою – прийняти Вечерю Господню, яка складалася з прісного хліба та виноградного соку як символів тіла і крові Христа, принесених на хресті (Матвія 26:26–29; Дії 20:7; 1 Коринтян 10:16–21; 11:20–34). Християни приймали Вечерю Господню щонеділі і лише в неділю. По-друге, рання Церква молилася разом (Дії 2:42; 1 Тимофія 2:1–8). По-третє, християни разом співали релігійні гімни (Ефесян 5:19; Колосян 3:16). По-четверте, вони вивчали Біблію – або під час публічного читання Святого Письма або за вченням проповідника чи вчителя (1 Тимофія 4:13; 2 Тимофія 4:1–4; Тита 2:15). Нарешті, християни жертвували свої гроші в перший день тижня у скарбницю, з якої могла виконуватися Господня робота (1 Коринтян 16:1–2).

Новозавітне поклоніння є надзвичайно простим і невибагливим – вільним від реклами та блиску, які люди часто вигадують. Хто такі Церкви Христові? Це ті церкви, які відновили просте новозавітне поклоніння у своїх громадах. Вони збираються разом кожного першого дня тижня і спілкуються навколо Господнього Столу; разом співають псалми, гімни, духовні пісні; вони жертвують від своїх статків, щоби робота Церкви продовжувалася; вони разом моляться і разом вивчають Слово Боже.

Члени церков, які належать до Христа, звичайно, не досконалі – як і в першому столітті Церкви Христа складалися з недосконалих людей. Але структура новозавітної Церкви була встановлена. Отже, будь-хто може бути просто християнином – членом Церкви, описаної в Новому Заповіті, Христової Церкви. Усі люди всюди можуть стати членами Церкви, про яку розповідає Новий Заповіт і яку Ісус придбав Своєю кров'ю (Дії 20:28), і зрештою будуть спасенні (Ефесян 5:23).

16:24 aNU-текст опускає цей вірш.

16:27 aУ М-тексті Римлян 16:25–27 поміщено після Римлян 14:23.

[16:26] *Дивіться Спеціальний розділ на стор. 2.*

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ

1. До цих «діл» належали повторення молитви «Радуйся, Маріє», індульгенції, виконання призначеної покути, дари на будівництво соборів, станції хресної дороги тощо.
2. A.T. Robertson (1919), *A Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research* (New York: George Doran), стор. 500.
3. A.T. Robertson (1931), *Word Pictures in the New Testament* (Nashville, TN: Broadman Press), 4:324.
4. Frederick Danker (2000), *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature* (Chicago, IL: University of Chicago), third edition, стор. 1028.
5. Geoffrey H. Parke-Taylor (1944), *The Expository Times*, 55:305-306. Він називає Дії 6:7 і Римлян 10:8 як випадки, де мається на увазі «віра» як система вірувань.
6. H.P.V. Nunn (1912), *A Short Syntax of New Testament Greek* (Cambridge: Cambridge University Press), стор. 42.
7. J.B. Lightfoot (1895), *Notes on Epistles of Paul from Unpublished Commentaries* (London: Macmillan), стор. 246.
8. Marvin Vincent (1946), *Word Studies in the New Testament* (Grand Rapids, MI: Eerdmans), 3:5. Див. також W.E. Vine (1966), *An Expository Dictionary of New Testament Words* (Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell), стор. 123, він також вважає цю фразу суб'єктивним родовим відмінком і визначає «віру» як «первинний акт послуху».
9. Joseph Thayer (1977 reprint), *Greek-English Lexicon of the New Testament* (Grand Rapids, MI: Baker), стор. 511, italics in orig.
10. Eugenie Scott (2004), *Evolution vs. Creationism: An Introduction* (Los Angeles, CA: University of California Press), стор. 19.
11. Там само, стор. 6.
12. B.A. Robinson (2005), "The United Methodist Church and Homosexuality: Conference Decisions," http://www.religioustolerance.org/hom_umc6.htm.
13. "Patriarch" (1986), *Nelson's Illustrated Bible Dictionary* (Nashville, TN: Thomas Nelson).
14. T. Pierce Brown (1976), "Calling on His Name," *Firm Foundation*, 93:5, July 20.
15. James Bales (1960), *The Hub of the Bible—Or—Acts Two Analyzed* (Shreveport, LA: Lambert Book House), стор. 81-82.
16. Brown, стор. 5.
17. Bobby Bates (1979), "Whosoever Shall Call Upon the Name of the Lord Shall be Saved," *Firm Foundation*, 96:5, March 20, стор. 5.
18. Moses Lard (1875), *Commentary on Paul's Letter to the Romans* (Delight, AR: Gospel Light Publishing), стор. 412.
19. Там само.
20. David Lipscomb (1943), *Romans* (Nashville, TN: Gospel Advocate), стор. 242 і далі.
21. Див. Carroll Osburn, ed. (1993), *Essays On Women in Earliest Christianity* (Joplin, MO: College Press).
22. Carroll Osburn (1994), *Women in the Church* (Abilene, TX: Restoration Perspectives), стор. 115.
23. Wayne Grudem (1985), "Does *kephale* ('head') Mean 'Source' or 'Authority over' in Greek Literature? A Survey of 2,336 Examples," *Trinity Journal*, 6 NS, 38-59.
24. Dave Miller (2003), "Modern-Day Miracles, Tongue-Speaking, and Holy Spirit Baptism: A Refutation," http://www.apologeticspress.org/articles/2569.
25. William Arndt and F. Wilbur Gingrich (1957), *A Greek-English Lexicon of the New Testament* (Chicago, IL: The University of Chicago Press), стор. 718.
26. Jack Lewis (1988), *Exegesis of Difficult Passages* (Searcy, AR: Resource Publications), стор. 108.
27. Там само, стор. 108-109.
28. Guy N. Woods (1986), *Questions and Answers* (Nashville, TN: Gospel Advocate), 2:199.
29. Збори старійшин (єпископів) та лідерів Церкви (Дії 15) не можна порівнювати з соборами, ініційованими людьми, починаючи з І-го століття, оскільки натхненні апостоли були ще живі, і чудесне керівництво надавалося Святим Духом безпосередньо.